

Sportovní diplomacie KLDR*

Kateřina Vargová

Sportovní diplomacie se stala nástrojem zahraniční politiky většiny států světa, přičemž nehraje roli, zda v těchto státech vládne demokratický režim či nikoliv. Pro nedemokratické režimy představuje sport jeden z mála bezpečných nástrojů v dosahování zahraničněpolitických cílů a zároveň nástroj, jak dosáhnout určitých cílů uvnitř státu. Takovými cíli mohou být například posilování legitimacy, či jak tomu je v případě komunistických režimů, posilování kolektivistického ducha národa. Předkládaný článek se zabývá analýzou sportovní diplomacie Korejské lidově demokratické republiky od 80. let do současnosti. Přičemž se zaměřuje zejména na velké sportovní události, kterých se Severní Korea (ne)účastnila a osobnosti sportovního světa, které se snaží navazovat neformální vztahy a překlenout a antagonismus prostřednictvím lásky ke sportu.

1 Úvod, cíle a nástroje sportovní diplomacie

Výzkum sportovní diplomacie je spojen s konceptem měkké moci Josepha Nye. Měkkou moc chápu jako schopnost, jak utvářet preference ostatních zemí, respektive schopnost přimět ostatní státy, aby chtěly to samé, co stát, který na ně prostřednictvím této moci působí, přičemž stát nemusí používat žádných pobídek či forem donucování. Státy využívají takové zdroje měkké moci, jakými jsou sdílené hodnoty, kultura a politické instituce (Nye 2004: 5–8). S cílem posilovat svou měkkou moc se tak sport stal součástí zahraniční politiky většiny států (Zákravský 2016: 6), demokratických i nedemokratických. Jednou z nejdůležitějších vlastností sportu představuje jeho zdánlivá apolitičnost. V Olympijské chartě se v článku 51 můžeme dočíst, že sport by neměl být využíván k politickým účelům (International Olympic Committee 2015: 93). Důraz na apolitičnost sportu byl kladen zejména během studené války, kdy sportovní klání představovala arénu, kde si státy Západu a Východu mohly dokazovat svou nadřazenost. Olympijské hry (dále jen OH) 1936 pořádané v nacistickém Německu jsou zřejmě nejlepším příkladem toho, jak demonstrovat kam až mohou vést snahy oddělovat politiku od sportu.

V předkládané analýze vycházím z definice sportovní diplomacie tak, jak ji popsal Stuart Murray (2013: 12). Který sportovní diplomacii spojuje „[...] s vládami používajícími

* Příspěvek vychází z diplomové práce autorky *Sportovní diplomacie nedemokratických zemí: Případová studie Korejské lidově demokratické republiky*, a článku *Sportovní diplomacie KLDR: Únik z izolace?* publikovaném společně s Jiřím Zákravským v časopise *Politecké vedy* 03/2017.

sportovce, aby umocnily diplomatickou zprávu [dané země], nebo se státy využívajícími sportovní události, aby zlepšily svůj obraz u globální veřejnosti, aby ochladily napětí při oslabování diplomatických vztahů nebo prostě aby otestovaly půdu pro případnou změnu politiky. SD vytváří možnosti pro alternativní cesty k překonání nepřátelství, [navázání] oficiálního dialogu a vztahů mezi lidmi, spojující odloučené národy prostřednictvím lásky ke sportu. Usnadňuje praxi tradiční diplomacie a využívá sportovce a sportovní události, aby upoutali, informovali a u zahraniční veřejnosti a organizací vytvářeli příznivou image, aby tvarovali jejich percepce tím způsobem, který [více] napomáhá vládním zahraničněpolitickým cílům“.

Nicméně vzhledem k rychlému vývoji, jakým si východní Asie prošla, a vzhledem k realitě, v jaké je zde sport využíván, je na tomto místě nutno poznamenat, že státy mohou v oblasti sportu využívat nejen pozitivní nástroje, jak je popsal Murray, ale i nástroje svou podstatou negativní. Mezi takové negativní nástroje můžeme zařadit např. bojkot, zákaz participace na soutěži nebo vyloučení ze sportovní organizace, v nejkrajnějším případě využití násilí.

Jak již bylo zmíněno, představuje sport pro nedemokratické země jeden z mála „bezpečných“ nástrojů, jak je možné pokusit se u mezinárodního společenství vylepšit svou image, aniž by byl přímo ohrožen vládnoucí režim. Zároveň sport představuje možnost, jak navázat nové nebo prohloubit již vybudované vztahy. V souvislosti se sportovní diplomacií a nedemokratickými režimy jsou nyní hojně zmiňovány zejména Ruská federace, Čínská lidová republika či monarchie Perského zálivu. Zároveň sport představuje nástroj, který pomáhá státům rozvinout fyzickou kondici a zdraví svých občanů. Zároveň působí na psychiku jednotlivce, kdy kontaktní sporty, či masové hry podporují kolektivistického ducha. Čehož lze později využít za účelem národní obrany a udržení pořádku. Dále sport napomáhá v prohlubování sociální solidarity, národní prestiže, politické ideologie, a rovněž může přispívat k zvyšování a zachování legitimacy vlády a podpoře veřejné morálky.

Skrz nástroje, které sportovní diplomacie nabízí, sledují státy několik základních cílů. Mezi takové cíle patří sblížení států či společností, používání sportu v konfliktu, např. jako vyjádření nesouhlasu s politikou jiného státu, a tvarování své image na mezinárodní scéně (Kobierecki 2016:7). K dosažení těchto cílů pak státy využívají konkrétní nástroje, které můžeme dělit na pozitivní a negativní. Mezi pozitivní nástroje můžeme řadit:

- Pořádání velkých sportovních akcí, přičemž platí, že čím větší soutěž státy pořádají, tím více pozornosti jim mezinárodní scéna věnuje. Za nejprestižnější soutěž sportovního světa jsou považovány Olympijské hry, které se těší globálně nejvyšší divácké sledovanosti. Tyto soutěže pořádají i nedemokratické režimy, viz letní olympijské hry (dále jen LOH) 1936 v Berlíně, LOH 1980 v Moskvě, LOH 1988 v Soulu, LOH 2008 v Pekingu nebo zimní olympijské hry (dále jen ZOH) 2014 v Soči. Hojně kritizovány byly LOH v Pekingu 2008 nebo nadcházející Mistrovství světa v kopané 2022, které se má konat v Kataru.
- Působení v mezinárodních organizacích. Kdy státy mohou skrz takové působení usilovat o mezinárodní uznání a posilovat svou suverenitu. Takovým příkladem je Kosovo, které je od roku 2016 členem UEFA a FIFA, přestože tyto organizace ve svých stanovách požadují členství země v OSN, kterým Kosovo nedisponuje.
- Sponzorování sportovních týmů, čímž se státy (nebo státy podporované instituce) snaží rozšiřovat svou pozitivní image. Upřednostňovány jsou logicky týmy s mezinárodním přesahem. Ačkoli je tento nástroj typický pro bohaté státy, je využíván i státy, které standardně nezařazujeme do kategorie “bohatých”. Např. Ázerbájdžán sponzoroval Atlético Madrid.
- Sportovci jako “jiní” diplomaté, jejichž úkolem je zahraniční veřejnosti vykreslit svou zemi v tom nejlepším možném světle. To samozřejmě může fungovat i obráceně, kdy země pozve sportovce z jiných států a ti poté přinášejí poznatky o hostujícím státě. Nejlepším takovým příkladem je pingpongová diplomacie v 70. letech.

Další kategorii představují nástroje negativní, které (s výjimkou posledního) jsou využívány jak demokratickými, tak nedemokratickými režimy.

- Bojkot. Nejznámější jsou bojkoty olympijských her v době studené války, kdy se Carterova administrativa rozhodla bojkotovat LOH 1980 v Moskvě, kvůli sovětským aktivitám v Afghánistánu. Tento bojkot měl však malý politický dopad a spíše než Sovětský svaz poškodil americké sportovce. Tento bojkot následoval bojkotem LOH v Los Angeles 1984.
- Zákaz participace na světových kláních. Tento zákaz byl uplatňován zejména po světových válkách, kdy v roce 1920 bylo Bulharsku, Německu, Rakousku a Turecku zakázáno participovat na Olympijských hrách. A po druhé světové válce se OH pořádaných v roce 1948 nemohlo účastnit Německo a Japonsko. Nejznámější případ však demonstruje Jihoafrická republika (JAR), které díky apartheidnímu režimu nebylo Mezinárodním

olympijským výborem (dále jen MOV) dovoleno participovat na olympijských hrách 1964 v Tokiu a 1968 v Mexiko City.

- Pozastavení členství v mezinárodních organizacích. Opět nejznámější příklad demonstruje JAR, kdy v roce 1976 byl jihoafrický olympijský výbor vykázán z MOV. Tímto aktem se inspirovala země Commonwealthu a vyloučily JAR z mezinárodní rady ragby.
- Využití násilí. Zřejmě nejznámější případ představují olympijské hry v Mnichově 1972, kdy těsně před zahájením her palestiniští útočníci, požadující po izraelské vládě propuštění palestinských vězňů, zajali a zabili jedenáct izraelských sportovců. Další známý incident je spojen s LOH v Soulu 1988, kdy severokorejský režim nařídil útok na jihokorejské civilní letadlo ve snaze odradit mezinárodní veřejnost od participace na olympijských hrách. LOH v Soulu představovaly základní milník ve vývoji sportu pro obě Koreje a budou rozebírány níže.

Sport však nabývá většího významu v Asii, kde sportovní diplomacie v 70. letech zaznamenala enormní úspěch, když se povedlo skrz americké atlety normalizovat americko-čínské vztahy. Nutno podotknout, že tento úspěch nestál pouze na úspěchu sportovní diplomacie, ale rovněž na politické vůli usilující o prolomení antagonismu a navázání diplomatických a zejména ekonomických vztahů. Dalším důvodem, proč se sport a sportovní klání těší vysoké prestiži v regionu, je fakt, že se Olympijské hry a Mistrovství světa jen zřídka konaly na asijské půdě. LOH se v Asii konaly až v roce 1964 v Tokiu, poté až v roce 1988 v Soulu a naposled v roce 2008 v Pekingu. Totéž platí pro ZOH, které se v Asii konaly pouze třikrát, z toho dvakrát v Japonsku (1972 a 1988) a v jihokorejském Pchjongčchangu (2018). Olympijské hry mají v Asii daleko větší politický význam, než je tomu např. v Evropě, kde se konají nejčastěji. Země Asie, které hostily velká sportovní klání, prošly výraznými změnami v různých oblastech od infrastruktury, přes politické až například po tzv. toaletní revoluci (adaptace Západního stylu toalet).

Rovněž komplikovaný historický vývoj regionu v kombinaci s neslučitelnými teritoriálními nároky států představuje výbušný mix, kde nástroje klasické diplomacie mohou narážet na své limity. Sport tak představuje možnost, jak získat zejména prestiž, ale v asijských státech zároveň slouží jako nástroj k vyjádření (zejména) odporu, který státy nemohou vyjadřovat skrz cesty klasické diplomacie. Sport sloužil jako vyjádření odporu zejména během japonské imperiální vlády v Koreji, kdy sportovní kluby představovaly jedinou možnost, kde se mohli Korejci sdružovat. Sportovní klub Čoson (vznik 1920) byl silně napojen na podzemní

nezávislé hnutí. Sportovní klání, při kterých se klub Čosun utkal s japonskými kluby tak nebyly otázkou sportu, ale otázkou politickou a pro Korejce výhra představovala až svatou povinnost. Jakýkoli zápas proti Japonsku ještě dnes představuje choulostivou záležitost, kde se bývalé podrobené státy snaží o jakési vykoupení či vyrovnání „skóre“ z dob japonského imperialismu.

2 Sport v Korejské lidově demokratické republice

Jak již bylo zmíněno výše, sport nepředstavuje hrozbu pro nedemokratické režimy, a to platí i pro severokorejský režim. Sport představuje pro KLDŘ ideální nástroj zahraniční politiky, skrz který může usilovat o interakce na mezinárodní scéně a zlepšení své image. Sílu sportu si uvědomoval již Kim Čong-il, který v 80. letech zakomponoval sport do ideologie Čučche. Podporoval zejména sporty jako wrestling, box a střelba, které podle něj ukazují bojového ducha národa. Mezi takové sporty patří i taekwondo, které se formovalo ve 40. a 50. letech 20. století. Poprvé tento vznikající bojové umění sjednotil generál Čchö Hong-hui, který založil první Korejské sdružení taekwonda. Taekwondo bylo poté využito jihokorejskou vládou k posílení korejského nacionalismu a vymezení se vůči negativnímu odkazu japonské okupace. V rámci taekwonda došlo k propojení politického principu a sportu. S posilující rolí taekwonda se jihokorejský režim začal obávat toho, aby nové bojové umění nebylo zneužito proti jeho vojákům v bojích mezi Severokorejci a Jihokorejci. Generálu Čcho tak bylo zakázáno vyučovat taekwondo na severu Korejského poloostrova. Čcho Hong-Hui v důsledku zákazu a politizace taekwonda odešel do exilu a založil vlastní školu, která šířila toto bojové umění do celého světa – ITF (International Taekwondo Federation). V Jižní Koreji se rozvíjelo taekwondo pod školou nesoucí název World Taekwondo (WT), která se rovněž etablovala na světové sportovní scéně (Eisenhart 2015). Obě tyto školy vyučují jiný styl taekwonda, podléhající jiným pravidlům a systému bodování, proto se KLDŘ a Korejská republika nemohou v rámci této sportovní disciplíny utkat. V nejprestižnější soutěži – Olympijských hrách – se jihokorejskému olympijskému výboru povedlo prosadit pravidla WT stylu, Severokorejci tak nemohou v této disciplíně participovat.¹

Mezi Severokorejci oblíbené sporty patří, stejně jako ve většině koutech světa, fotbal, přičemž místní a asijské ligy nejsou tak populární jako evropské. Některé evropské zápasy bývají dokonce vysílány živě, což pro KLDŘ není obvyklé (Merkel 2012: 513). Od nástupu Kim Čong-una se vysoké oblibě těší i basketbal, který ovšem má v KLDŘ pozměněná pravidla.

¹ V roce 2017 se v Jižní Koreji uskutečnilo Mistrovství světa v taekwond, kde severokorejští sportovci, kteří Korejskou republiku navštívili po téměř deseti letech, participovali formou exhibičních vystoupení (Yoo 2017).

Vysoké míry adorace se v KLDŘ dostává masovým hrám. Nejznámější představuje Arirang festival, který byl poprvé pořádán roku 2002, kdy měl konkurovat Mistrovství světa v kopané spolupořádané Jižní Koreou a Japonskem. Arirang festivaly jsou nástrojem nejen propagandy a podpory vládnoucí linie Kimů, ale zároveň mají sloužit jako ukázka stability a síly režimu. Zejména proto se festivaly postupně otvíraly mezinárodnímu obecenstvu (v roce 2005 došlo k zřízení přímé linky mezi Soulem a Pchjongjangem). Arirang festival rovněž vyjadřuje severokorejský postoj vůči modernizaci a globalizaci, respektive odmítání těchto fenoménů (Merkel 2012: 515–516). Tento festival se řadí k největším masovým hrám, na kterých každoročně participuje na několik desítek tisíc jedinců, a v roce 2007 byl zapsán do Guinnessovy knihy rekordů (Guinness World Records 2017).

V oblasti sportu je dáván silný důraz na pan-nacionalismus,² kdy jihokorejští sportovci nejsou chápáni jako rivalové, ale jako krajané a jejich úspěchy jsou v KLDŘ oslavovány. Není proto překvapením, že se nejznámější asijský fotbalista, původem z Jižní Koreje, Pak Či-song těší vysoké popularity i v Severní Koreji (Merkel 2008: 517). Důraz na pan-nacionalismus můžeme pozorovat i v přátelských utkáních mezi Severní a Jižní Koreou a tzv. unifikačními zápasy.

Sportovci jsou stejně jako v jiných komunistických režimech vychovávaní od útlého věku a je o ně ze strany režimu postaráno. Často pocházejí z rodin loajálních režimu a tato loajalita je v nich podporována výsadním postavením, kterému se jim v rámci severokorejské společnosti dostává (Joo 2018). Sportovci, kteří jsou úspěšní na mezinárodní scéně, je režimem zacházeno lépe a poskytuje jim komodity, na které většinová společnost nedosahuje např. (kvalitní) potraviny, ledničky apod. To se nevztahuje pouze na atlety samotné, ale i na jejich rodiny. Atletům, kteří jsou schopni získat medaile na olympijských hrách, se dostává nejvyšších státních poct, dosahují na luxusní komodity (byty, automobily) a ti neúspěšnější získávají titul „hrdina národa“. Pokud jsou však sportovci neúspěšní a zostudí svou zemi, čelí po návratu tzv. *criticism sessions* – sekcím kritiky, kde jsou sportovci veřejně kritizováni za své neúspěchy a musí přislíbit polepšení do budoucnosti (Rich 2018).

Od nástupu Kim Čong-una je patrný značný nárůst investic do oblasti sportu. Kim si uvědomuje, jak je svět fascinován výkony KLDŘ – chudé a malé země s nedemokratickým režimem – a neváhá investovat do nových sportovišť, vybavení, ale i do banketů, při kterých se

² Důraz na pan-nacionalismus a tvrzení, že Korejci jsou jedním národem je silný i v Jižní Koreji, alespoň v rétorické rovině. Některé studie však ukazují, že pro mladé Jihokorejce nepředstavuje sjednocení důležité téma, a že Severokorejce považují za “jiný” národ, s kterým sdílí historickou minulost (Campbell 2016: 2–3).

sportovci mohou s vůdcem setkávat, což pro většinu z nich představuje nesmírnou poctu (Park 2016).

3 OH a významné sportovní milníky od 80. let do současnosti

Zimních olympijských her se KLDŘ účastní od roku 1964 (s nepravídelnou účastí), letních olympijských her se účastní od roku 1972, v LOH je více úspěšná a participuje na nich víceméně pravidelně. Společně s Východním blokem se KLDŘ připojila k sovětskému bojkotu LOH 1984 v Los Angeles. Severokorejský režim bojkotoval OH 1988 pořádané v Soulu, které znamenaly konec Korejského soupeření o legitimitu v rámci sportu, kdy oba státy prohlašovaly, že právě oni jsou jedním legitimním zástupcem Korejského lidu a odmítaly participovat na soutěžích, kterých se účastnil jejich rival (Merkel 2008). Původním záměrem OH v Soulu bylo snížit napětí na Korejském poloostrově a Severní Koreji bylo nabídnuto spolupořádání her. Kládla si však vysoké požadavky, mezi které patřilo například pořádání zahajovacího a závěrečného ceremoniálu a pořádání poloviny soutěží. Jihokorejský režim byl ochoten některým nárokům vyhovět, nicméně zasáhl MOV, který nebyl ochoten severokorejskému režimu ustupovat. Načež se KLDŘ z jednání úplně stáhla a rozhodla se hry bojkotovat. K bojkotu vyzvala celý Východní blok, ale připojila se k ní pouze Kuba. SSSR a Čína se her účastnily, což napomohlo normalizaci vztahů mezi Korejskou republikou a sousedními komunistickými režimy. Jižní Korea byla prvním státem, který měl navázané diplomatické vztahy jak s kontinentální Čínou, tak Tchaj-wanem. V důsledku vedly hry k prohloubení rozdílů mezi Severní a Jižní Koreou, zejména po stránce ekonomické, kdy OH ukázaly ekonomický progres Jižní Koreje. Rozdíly prohloubily snahy severokorejského režimu o odrazení mezinárodní veřejnosti od účasti na hrách. Severokorejský režim nařídil sestřelení letadla soukromé jihokorejské společnosti za účelem oslabení Korejské republiky, namísto toho oslabil režim vlastní reputaci.

Několik let po incidentu však vysílá Severní a Jižní Korea sjednocený tým, který prezentoval obě Koreje na světovém šampionátu ve stolním tenise v japonské Čibě 1991. Poprvé zde byla využita unifikační vlajka (modře vyobrazený Korejský poloostrov na bílém poli), která je využívána dodnes nejen v rámci sportu, ale i na korejsko-korejských summitech. Na mistrovství v Čibě se podařilo ženskému týmu vyhrát zlato, tento úspěch ještě dnes silně rezonuje v korejsko-korejských vztazích a je chápán jako úspěšná spolupráce dvou režimů.

Dalšího významného úspěchu bylo dosaženo během LOH v Sydney 2000, kdy vůbec poprvé oba korejské týmy kráčely bok po boku pod jednou vlajkou, a to jak zahajovacím, tak

závěrečném ceremoniálu. Společně oba týmy nastupovaly na LOH v Athénách 2004 a ZOH v Turíně 2006. Pro LOH v Pekingu 2008 bylo zvažováno vyslání sjednoceného týmu, který by reprezentoval oba korejské státy. Nicméně díky zvyšujícímu se napětí na Korejském poloostrově a severokorejskému jadernému programu, se nepovedlo vyjednat podobu týmu a od té doby jsme mohli sledovat oddělený nástup obou týmů. Změna přichází až během ZOH 2018 v jihokorejském Pchjongčchangu.

Než se článek bude zabírat ZOH v Pchjongčchangu, je potřeba představit několik zásadních sportovních kláních, jako například Mistrovství světa v kopané 2002 spolupořádané Jižní Koreou a Japonsko. Rozdělení mistrovství mezi tyto dva antagonisticky naladěné státy mělo přispět ke zlepšení vzájemných vztahů. Severní Koreji bylo nabídnuto, aby pořádala minimum zápasů na svém území, ta nabídku ignorovala a na místo toho pořádala konkurenční již zmiňovaný Arirang festival. Severokorejská média během zápasů podporovala jihokorejský národní výběr, což opět ukazuje na silný korejský pan-nacionalismus.

Po úspěchu na londýnských olympijských hrách 2012 (zisk 4 zlatých), Kim Čong-un údajně nařídil atletům vyhrát na LOH 2016 v Riu minimálně 5 zlatých a dalších 12 medailí. Z her si KLDR odvezla celkem 7 medailí, z toho 2 zlaté. Pro hry se však stala ikonická selfie severokorejské atletky Hong Un-jong spolu s Jihokorejkou Lee Eun-ju, která se během krátké doby objevila ve většině médií. Tato fotka se stala symbolem toho, jak je láska ke sportu schopna překlenout antagonismus dvou režimů. O další senzaci podporující pan-nacionalismu se postaral Kim Song Kuk, který získal bronzovou medaili ve sportovní střelbě, když mezi prvními blahopřál svému jihokorejskému protějšku Jin Jong Oh k vítězství. Kuk prohlásil, že pokud by obě medaile putovaly do sjednocené Koreje byl by to velký úspěch, čímž si získal pozornost jihokorejských médií (Arirang News 2016).

Zatímco LOH 2016 v Riu nepředstavovaly zásadní milník v prolamování diplomatických vztahů, nedá se to samé prohlásit o ZOH 2018 v Pchjongčchangu. Prezident Korejské republiky Mun Če-in již ve svém volebním programu přislíbil, že bude usilovat o ZOH 2018. V severokorejském režimu se probudila ambice na spolupořádání her, zejména díky novému ski areálu Masikryong Ski Resort, který je mimo jiné symbolem ekonomického růstu pod vládou Kim Čong-una (Kang 2013). Poprvé v novodobé historii navštívil Korejskou republiku představitel vládnoucího klanu Kimů, v tomto případě Kim Jo-čong – sestra Kim Čong-una a představitelka politbyra severokorejské strany práce (Kim 2018). Ve svém důsledku vedly hry k nastartování přímého dialogu mezi KLDR a Spojenými státy, a to přes rostoucí napětí v mezinárodním systému – jaderné zbrojení KLDR a uvalování nových sankcí

Trumpovou administrativou na představitele severokorejského režimu. Představitelé obou zemí – Kim Čong-un a Donald Trump – se sešli v Singapuru na summitu v červnu 2018. Od zimních her v Pchjongčchangu můžeme být svědky nárůstu aktivit Kim Čong-una na mezinárodním poli. V roce 2018 několikrát navštívil Čínu a následovala i návštěva prezidenta Si Ťin-pchinga v KLDŘ. Zároveň se nejvyšší představitelé americké administrativy setkávají s vůdcem Kimem plánují další summit mezi Kimem a Trumpem. Nicméně vzhledem k realitě mezinárodního systému a přetrvávajícímu napětí, lze usuzovat, že severokorejsko-americký summit představoval pouze prázdné setkání hlav dvou nepřátelených států. Úspěšněji se Olympiáda promítla do korejsko-korejských vztahů, kdy krom několika osobních setkání Mun Če-ina a Kim Čong-una, došlo k řadě dalších vstřícných kroků, např. bylo povoleno, aby se navštívily rodiny, jejichž pouta byla 38. rovnoběžkou zpřetrhána. A ačkoli se sjednocenému ženskému hokejovému týmu na hrách v Pchjongčchangu nedařilo, rozhodly se oba státy vyslat několik sjednocených týmů na Asijské hry 2018, kde se se svými rivaly jednotný korejský tým utkal v některých disciplínách, jako v basketbalu, veslování a dalších. Úspěchem bylo získání zlata ženským týmem v závodě kánoí na 500 metrů.

4 Sportovní celebrity jako „jiní“ diplomaté

Stejně jako ostatní státy, využívá i severokorejský režim své sportovce k prolamování vztahů s ostatními aktéry mezinárodního systému. Režim rovněž využívá zahraničních sportovců, skrz které se snaží vykreslovat svou pozitivní image. Prvním sportovcem, kterého je nutné v této kapitole zmínit, představuje Ri Myong-hun, známý jako Michael Ri. Ri je basketbalovým hráčem, kterému bylo v roce 1998 uděleno povolení přestěhovat se do Kanady, odkud se Ri pokoušel získat angažmá v americké NBA. Několik týmů o něj projevilo zájem, ale díky zákonu Spojených států o zákazu obchodování s nepřítelem a obavě Spojených států, že by se nepřímo podílely na financování komunistického režimu (skrz remitence), nebyla Michaelu Ri udělena výjimka. Ri se v roce 2010 vrací do KLDŘ, kde hraje za národní výběr. Celý incident vrhal špatné světlo na Spojené státy, které si nechaly ujít možnost, jak navázat neformální vztahy s KLDŘ v době, kdy státy nemají navázanou žádnou formu diplomatických vztahů (Nakamaru 1997).

Významným sportovcem, který se dlouhodobě snaží o zlepšení vztahů Severní Koreje a Japonska, je Kanji Inoki, znám pod svým ringovým jménem Antonio Inoki. Inoki je známým wrestlerem, který se proslavil exhibičním zápasem s Mohammedem Ali. Zároveň je Inoki japonským politikem a v letech 1989 až 1995 zastával post senátora, v roce 2013 byl opět

zvolen do horní komory japonského parlamentu. V době svého prvního zvolení byl Inoki stále aktivním wrestlerem a v roce 1995 se účastnil wrestlingového festivalu v Pchjongjangu, kde se utkal se svým americkým protějškem wrestlerem RicFlairem. Když v roce 2006 Tokyo zrušilo diplomatické styky s KLDŘ kvůli vývoji jaderného programu, otevírá Inoki v Pchjongjangu kancelář k mezinárodní sportovní výměně. Později v roce 2014, kdy Japonsko zavádí sankce proti KLDŘ, Inoki pořádá další wrestlingový turnaj v Pchjongjangu (Traywick 2014a).

Fotbalista Jong Tae-se patří mezi další sportovce, kteří mírní napětí mezi Severní Koreou a Japonskem. Severokorejský hráč se narodil v Japonsku a nyní působí v japonském týmu Shimizu S-pulse, mimo jiné působil i v německé Bundeslize. Do paměti fotbalových fanoušků se však zapsal jako kapitán severokorejského národního týmu na Mistrovství světa v kopané 2010 v Jihoafrické republice, kdy Jong při nástupu svého týmu nekontrolovatelně vzlykal. Údajně díky překypujícím pocitům hrdosti (Duerden 2010).

Dalším významným fotbalistou je jihokorejský Park Ji-sung. Ten je zřejmě nejznámějším asijským fotbalistou, který si zahrál např. za PSV Eindhoven a Manchester United FC, během své kariéry získal 19 trofejí. V Severní Koreji se mu přezdívá „miláček národa“. Park Ji-sung podporoval participaci severokorejských sportovců na hrách v Pchjongčangu, které podle něj měly přispět k prohloubení vztahů mezi sportovci (Macfarlane/Bishara 2017).

V neposlední řadě musí příspěvek zmínit bývalého hráče NBA Dennise Rodmana, který společně s Kim Čong-unem položil základy tzv. „basketbalové diplomacii“. Rodman poprvé navštívil KLDŘ v roce 2013. Ten byl spolu s několika hráči Harlem Globetrotters pozván na exhibiční zápas, hráče doprovázel štáb dokumentárního cyklu Vice. Od té doby Rodman nepravidelně navštěvuje KLDŘ a pro americká média představuje zdroj informací o jinak izolované zemi. Rodman je prvním Američanem, který se osobně setkal s Kim Jong-unem. Vůdce severokorejské strany práce prohlašuje za přítele a nechal se slyšet, že by si s tehdejším americkým prezidentem Barackem Obamou měli zavolat, když jsou oba fanoušky basketbalu. Spolu s několika bývalými hráči NBA uspořádal Rodman exhibiční zápas k příležitosti narozenin Kim Čong-una, kde mu osobně zazpíval „Happy birthday“. Podle Rodmana stojí Kim o navázání diplomatických vztahů se Spojenými státy, je velkým lidumilem, který odmítá válku a jeho lidé nehladoví (Silberman nedatováno). Rodman je ve Spojených státech hojně kritizován za své „přátelství“ s autoritativním lídrem Kim Čong-unem. Nicméně to, že se americký sportovec setkává s nejvyšším představitelem režimu svědčí o míře otevřenosti režimu v oblasti sportu.

5 Další nástroje využívané KLDR na poli sportovní diplomacie

Nástrojem, kterým se oba korejské státy snaží snižovat vzájemné napětí a podporovat korejský pan-nacionalismus, představují unifikační zápasy. Ty se konají od roku 1990 a původně se jednalo pouze o fotbalové zápasy, postupně se však přidávaly další sporty, jako například hokej a basketbal (Merkel 2008: 298).

Severokorejský režim k tomu, aby oslovil sportovní nadšence, rovněž využívá sportovní neziskové organizace. Příkladem takové organizace je např. Howe International Friendship League, přes kterou je možné zakoupit sportovní zájezd, v jehož rámci se sportovní nadšenci a profesionálové mohou utkat se severokorejským hokejovým národním týmem. Nevýhodou je však neustálý doprovod a natáčení severokorejského štábu. Záběry jsou využívány k propagandě a od navštěvujících sportovců je očekáváno vyjadřování podpory režimu (Marandola – Shivji 2017).

Neobvyklý nástroj představuje přivlastňování si sportovců. Osvojování sportovců, není neobvyklou praktikou ani pro jiné státy, např. na ZOH v 2018 tvořili mužský jihokorejský hokejový tým naturalizovaní sportovci zejména z Kanady. Nicméně způsob, jakým si KLDR přivlastňuje sportovce, kteří o ni nejeví nejmenší zájem již tak obvyklou praktikou není. Jako příklad bych ráda uvedla profesionálního wrestlera Rikidozana, vlastním jménem Mitsuhiro Momota. Ten se v Japonsku proslavil jako největší hvězda wrestlingového světa, mimo jiné byl mentorem již zmiňovaného Kanji Inokiho. Rikidozan se narodil v roce 1924 na území dnešní KLDR, většinu života však strávil v Japonsku a s KLDR ho pojilo jen málo. To ovšem nebránilo severokorejskému režimu v tom, aby jej prohlásil za hrdinu národa a v Pchjongjangu mu byla vystavena velkolepá hrobka (Traywick 2014b).

Závěr

V zahraniční politice KLDR je viditelná značná dichotomie, kdy na jednu stranu severokorejský režim prosazuje izolacionismus, odmítá globalizaci, chová se agresivně, vyvíjí jaderné zbraně a vystupuje z diplomatických rozhovorů. Na straně druhé v rámci sportovní diplomacie se režim snaží působit otevřeně, usiluje o navazování vztahů a zve sportovce a další sportovní nadšence, aby navštívili Severní Koreu. Severokorejský režim si od 80. let uvědomuje rostoucí sílu sportu a začíná investovat své prostředky do budování sportovišť. Tyto investice

se navyšují s nástupem Kim Čong-una. Sport je režimem chápán jako bezzubý prostředek vhodný k vylepšování obrazu KLDR na mezinárodní scéně a k navazování nových vztahů.

Jistá dichotomie je patrná i v rámci sportovní diplomacie, kdy např. na Olympijských hrách tvoří severokorejští sportovci uzavřenou skupinu a neposkytují téměř žádná mediální sdělení. V rámci sportovních akcí konaných na Korejském poloostrově, ke kterým byla KLDR přizvána, je patrné, že režim kladl neúměrné požadavky, kterých sám díky vlastním kapacitním omezením nemohl dostát. Z vyjednávání se KLDR vždy stáhla a následně tyto akce bojkotovala, viz LOH 1988 v Soulu a Mistrovství světa v kopané 2002. Nicméně v komplexních korejsko-korejských vztazích představuje sport jednu z mále nekonfliktních rovin, na které se oběma státům částečně daří demonstrovat ochotu v prohlubování vztahů a spolupráce.

S ohledem na velikost země, její populaci, panující ekonomickou a potravinovou situaci a antagonistické postavení, je až obdivuhodné, jakých úspěchů KLDR v rámci velkých sportovních soutěží dosahuje.

Zdroje:

- 1 *Arrirang News* (2016). Rio 2016: North and South Korea unified by Olympic spirit (<https://www.youtube.com/watch?v=EHIQf2zGW0Y>, 28. 7. 2018).
- 2 Campbell, Emma (2016). *South Korea's New Nationalism: The End of "One Korea"?* Lynne Rienner Publishers.
- 3 Duerden, John (2008). Chosun one prepares for crucial qualifier. *The Guardian* (<http://www.straitstimes.com/asia/east-asia/north-korean-olympic-shooter-wins-south-korean-hearts-for-one-korea-comments>, 28. 7. 2018).
- 4 Eisenhart, Darwin J. (2015). Taekwondo: How do North and South Korean martial arts differ? *Quora* (<https://www.quora.com/Taekwondo-How-do-North-and-South-Korean-martial-arts-differ>, 28. 7. 2018).
- 5 Guinness World Records (2017). *Largest gymnastic display* (<http://www.guinnessworldrecords.com/world-records/largest-gymnastic-display>, 28. 7. 2018).
- 6 International Olympic Committee (2015). *Olympic Charter*. Lausanne: International Olympic Committee.

- 7 Joo, Mae (2018). The reasons North Korean athletes won't defect. *Abc news* (<https://abcnews.go.com/International/reasons-north-korean-athletes-defect/story?id=52961172>, 2. 9. 2018).
- 8 Kang, Tae-ho (2013). North Korea expresses interest in 2018 Pyeongchang Olympics. *The Hankyoreh* (http://www.hani.co.kr/arti/english_edition/e_northkorea/602104.html, 28. 7. 2018).
- 9 Kim, Rahn (2018). South Korean president invited to North Korea. *The Korea Times* (http://www.koreatimes.co.kr/www/nation/2018/02/103_243936.html, 20. 7. 2018).
- 10 Kobierecky, Michal Marcin (2016). Sport as a Tool for Strengthening a Political Alliance: The Case of the Eastern Bloc during the Cold War. *The Polish Quarterly of International Affairs* 2016 (2), s. 7–24.
- 11 Macfarlane, Christina/Bishara Motez (2017). Park Ji-sung: North's inclusion in Winter Olympics would mean 'a lot' to South Korea. *CNN* (<https://edition.cnn.com/2017/10/24/football/manchester-united-park-ji-sung-korea-winter-olympics-2018-pyeongchang/index.html>, 20.7. 2018).
- 12 Marandola, Sabrina – Shivji, Salimah (2017). How hockey players from a Montreal beer league ended up facing off in North Korea. *CBC News* (<http://www.cbc.ca/news/canada/montreal/hockey-north-korea-1.4043250>, 30. 7. 2018).
- 13 Merkel, Udo (2008). The Politics of Sport Diplomacy and Reunification in Divided Korea. *International Review for Sociology of Sport* 43 (3), s. 289–311.
- 14 Merkel, Udo (2012). Sport and Physical Culture in North Korea: Resisting, Recognizing and Relishing Globalization. *Sociology of Sport Journal* 29 (4), s. 506–525.
- 15 Murray, Stuart (2013). Moving Beyond the Ping-pong Table: Sport diplomacy in the Modern Diplomatic Environment. *Public Diplomacy Magazine* 9, winter, s. 11–17.
- 16 Nakamura, David (1997). At 7-Foot-9 North Korean A Very Tall Order. *The Spokesman-Review* (<http://www.spokesman.com/stories/1997/aug/19/at-7-foot-9-north-korean-a-very-tall-order/>, 28. 7. 2018).
- 17 Nye, Joseph (2004). *Soft power: the means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
- 18 Park, Jinhyok (2016). Ask a North Korean: How is sport viewed in the DPRK? *NK News* (www.nknews.org/2016/07/ask-a-north-korean-how-is-sport-viewed-in-the-dprk/, 28. 7. 2018).

- 19 Rich, Mokoto (2018). Curious About the Lives of North Korea's Isolated Athletes? Here's a Glimpse. *The New York Times* (<https://www.nytimes.com/2018/02/07/world/asia/north-korea-olympics-athletes.html>, 2. 9. 2018).
- 20 Silberman, Lindsay [nedatováno]. Rodman's Revelations. *Du Jour* (<http://dujour.com/culture/dennis-rodman-north-korea-kim-jong-un-interview/2/>, 30. 7. 2018).
- 21 Traywick, Catherine A. (2014a). The Sad Backstory of North Korea's First Basketball Diplomat. *Foreign Policy* (Dostupné online: <http://foreignpolicy.com/2014/01/08/the-sad-backstory-of-north-koreas-first-basketball-diplomat/>, 28. 7. 2018).
- 22 Traywick, Catherine A. (2014b). North Korea's Pro-Wrestling Propaganda Machine. *Foreign Policy* (<http://foreignpolicy.com/2014/05/19/north-koreas-pro-wrestling-propaganda-machine/>, 30. 7. 2018).
- 23 Vargová Kateřina (2018). *Sportovní diplomacie nedemokratických zemí: Případová studie Korejské lidově demokratické republiky* [diplomová práce] Plzeň: Západočeská Univerzita.
- 24 Vargová, Kateřina/Zákravský Jiří (2017). Sportovní diplomacie KLDK: Únik z izolace? *Politické vedy* 03/2017, s. 45–69.
- 25 Yoo, Jee-ho (2017). N. Korean taekwondo practitioners stage historic performance in S. Korea. *Yonhap News Agency* (<http://english.yonhapnews.co.kr/news/2017/06/24/0200000000AEN20170624004200315.html>, 28. 7. 2018).
- 26 Zákravský, Jiří (2016). Sport a mezinárodní vztahy. Sportovní diplomacie jako součást zahraniční politiky. *Central European Journal of Politics* 2, no. 2, s. 15–36.